

OBJECTIUS DE DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE: PROGRÉS AL SEGLE XXI

ÀNGEL PES GUIXÀ, professor d'Economia de la Universitat de Barcelona, director de responsabilitat social corporativa de CaixaBank i president de Xarxa Espanyola del Pacte Mundial de les Nacions Unides

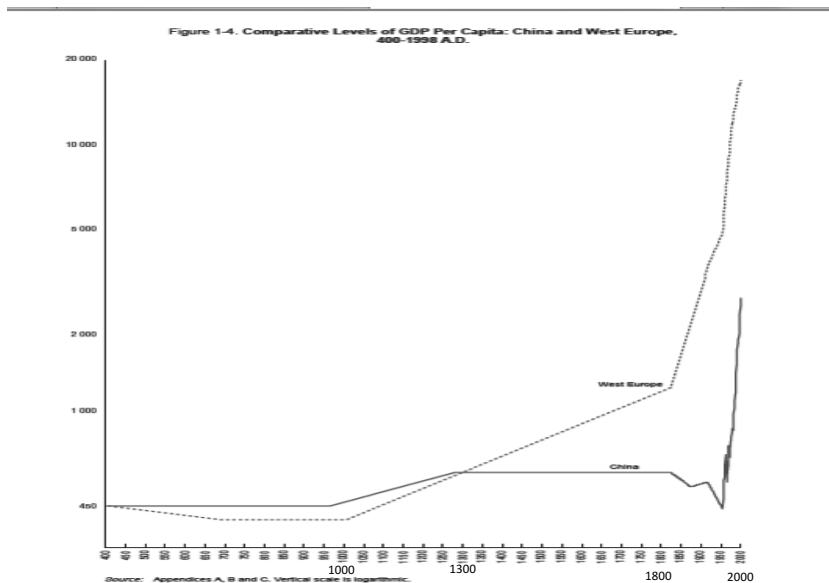
7 de novembre de 2016

Un titular de premsa habitual, que tots haureu llegit: «Les properes generacions, els nostres fills o els nostres néts, viuran en condicions pitjors que nosaltres». Amb aquest titular es vol indicar que el món no evoluciona com hauria de fer-ho. El diari que el publica dóna per descomptat que l'evolució natural seria la contrària, progressar d'una generació a l'altra. Que els fills visquin millor que els pares cosa que, com és natural, coincideix amb el desig dels pares.

No obstant això, encara que aquesta és l'opinió més comuna, hem de recordar que el progrés ha estat l'excepció, i no pas la norma.

COMPARACIÓ PIB/CÀPITA ENTRE LA XINA I EUROPA

Solament els dos segles darrers, el XIX i el XX és quan el progrés ha estat realment excepcional, tal com es pot veure en el gràfic que ara es projecta.

Què ha fet possible el progrés d'aquests darrers segles? La resposta en aquesta pregunta, segons els estudiosos de més prestigi com ara Paul Romer és la següent: la combinació d'intel·ligència per desenvolupar el saber científic i tecnològic, amb talent per estructurar la societat de manera que l'aprofiti per millorar les condicions materials de tota la població.

PROGRÉS

NOVES TECNOLOGIES

INSTITUCIONS INCLUSIVES

Aquesta definició de progrés en la meua opinió descriu bé l'experiència d'aquests darrers segles. En definitiva, és la resultant de combinar la força de dos grans motors: noves tecnologies, que són el fruit del desenvolupament científic, i bones institucions socials, que són el fruit del talent a l'hora d'organitzar la societat.

Si ara fem un zoom fins a l'any 2017, i deixem la perspectiva històrica per als historiadors, avui portem una dècada d'estancament, fins i tot de retrocés en el nivell de vida de bona part de la població. Què ens passa?, perquè el sistema que funcionava fins a l'any 2008 ara no funciona?

El problema de fons que planteja la crisi, i que ens costa molt d'admetre, és que el progrés que hem experimentat des del final de la Segona Guerra Mundial no és sostenible. No podem extrapolar-lo cap al futur, ni tan sols a l'immediat del segle XXI.

La pregunta que potser alguns de vostès ara mateix es fan és, perquè ha deixat de ser sostenible un progrés que s'ha mantingut durant més de cinquanta anys? I la resposta, en gran mesura, està en les conseqüències del mateix progrés acumulat. És a dir, el sistema ha deixat de funcionar perquè ha arribat als seus límits, marcats per tres fets: creixement de la població, creixement del nivell de renda i l'impacte mediambiental.

1. Límits al creixement tal com l'hem conegut

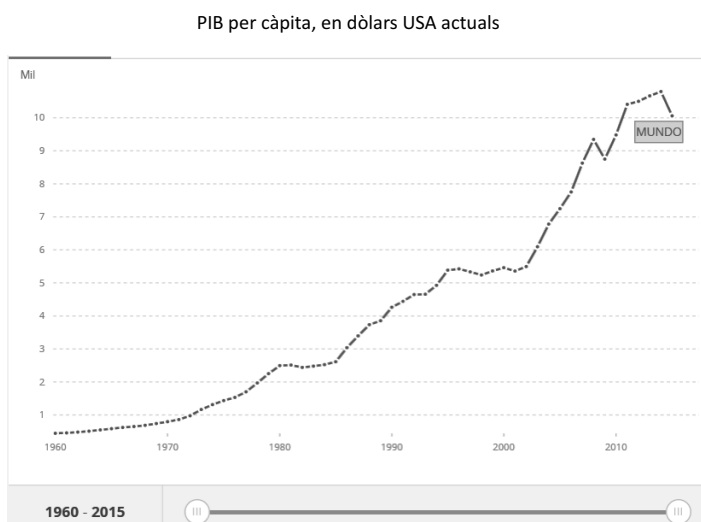
Primer fet, la població mundial.

L'any 1951 la població era de 2.540 milions de persones, mentre que a finals de l'any 2016 era de 7.400 milions de persones. És a dir que en seixanta-cinc anys, entre 1951 i 2016, la població s'ha multiplicat per 3. La previsió per al 2050 és de 9.000 milions de persones.

Segon fet, el creixement de la renda per càpita.

Al mateix temps que creixia la població, també ho feia la renda per càpita, des dels 446 dòlars anuals als 10.000 dòlars anuals, és a dir 22 vegades, des de l'any 1961, o sigui en cinquanta anys.

Tercer fet, la petjada ecològica.

La petjada ecològica mesura l'impacte en el medi ambient de l'activitat humana, a partir de:

- **Urbanitzacions:** La quantitat d'hectàrees utilitzades per a urbanitzar, generar infraestructures i centres de treball.
- **Agricultura:** Hectàrees necessàries per a proporcionar l'aliment vegetal necessari.
- **Ramaderia:** Superfície necessària per a proporcionar pastures que alimenten el bestiar.

- **Pesca:** Superfície marina necessària per a produir el peix que es consumeix.
- **Forestal:** Superfície de boscs necessària per a produir productes d'origen forestal com ara fusta, paper, etc.
- **Diòxid de carboni:** Hectàrees de bosc necessàries per a compensar el CO₂ que provoca el consum energètic.

La **petjada ecològica** és mesura en hectàrees (ha).

La **biocapacitat** és la capacitat de tornar a regenerar un element que té la Terra. Aquesta capacitat era d'1,8 hectàrees globals (hag) en 2007.

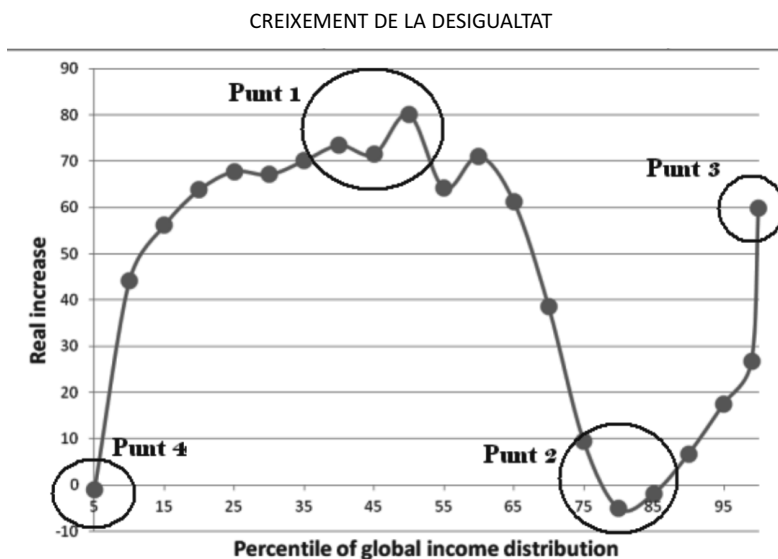
Actualment, l'empremta ecològica o consum mitjà per habitant és de 2,7 hectàrees globals, pel que, a escala global, estem consumint més recursos i generant més residus dels que el planeta pot produir i admetre. Els humans consumim recursos per una magnitud superior a la capacitat de la Terra en reposar-los. Segons aquests càlculs, d'una Terra i mitja (ja que un consum de 2,7 hag dividit entre una biocapacitat d'1,8 hag és igual a 1,5, un i mig).

6. La petjada ecològica

En resum, el progrés que hem conegut fins ara no és sostenible perquè el primer motor del creixement, les tecnologies que utilitzem, tant la ciència com el sentit comú ens adverteixen que, aplicades a l'escala necessària per satisfer les necessitats de la població i el nivell de renda actuals, que a més segueixen augmentant, condueixen a l'escalfament global, i a una destrucció dels recursos naturals superior a la capacitat del planeta per reemplaçar-los.

Quant al segon motor del progrés, les institucions inclusives, a partir dels anys noranta del segle XX la desigualtat no ha parat de créixer, i fins i tot, s'ha accelerat amb la crisi, cosa que ha ensorrat la confiança ciutadana en els pilars de la política econòmica seguida des de la segona meitat del segle XX: fomentar l'economia global i regulació limitada a través de les institucions internacionals.

La famosa corba de l'elefant de Branko Milanović, del seu llibre *La desigualtat global*, explica com ha evolucionat el poder adquisitiu de la població mundial, entre el 1988 i el 2008. L'eix vertical indica els increments de renda durant el període, mentre que l'eix horitzontal indica el percentil en què se situa la població. És a dir entre el 0 i el 5% els més pobres, i entre el 95 i el 100 els més rics. Les conclusions que es poden treure de les dades es resumeixen en els quatre punts assenyalats al gràfic: el 4 i el 2 ens indiquen els grups perdedors: en el punt 4 els més pobres, la renda dels quals no ha crescut durant aquests anys i en el punt 2 els percentils situats entre el 75 i el 90, que corresponen a la classe mitjana i mitjana baixa dels països rics; l'únic grup pel qual la renda ha disminuït. No s'ha de perdre de vista que estem situant en el gràfic tota la població del món.

Els punts 1 i 3 assenyalen els grups guanyadors, el primer, entre els percentils 35 i 55, el creixement de la renda supera el 80% en alguns casos, inclou les noves classes mitjanes dels països en desenvolupament, sobretot, la Xina i l'Índia. El 3 recull el fenomen de concentració en l'1% més ric.

Una observació per matisar el significat d'aquestes dades: cal insistir a dir que són dades agregades, i per tant el comportament de països petits, o fins i tot mitjans, pot ser molt diferent de l'agregat: «Hi ha una gran variació entre les economies madures, el que suggereix que hem de tenir cura amb el supòsit que les forces globals condicionen el nivell de creixement dels ingressos de la classe mitjana baixa del món ric, o que les opcions de política interna no juguen un paper molt important» (Adam Corlett).

Aquestes dades es tradueixen políticament en el fet que gran part dels ciutadans ja no confien en la política econòmica que va regir fins a l'any 2008, ni tan sols als EUA i al Regne Unit, que n'eren els principals impulsors. Tot plegat posa de manifest que la crisi econòmica ha desfermat un període de canvi social que desborda àmpliament l'àmbit de l'economia.

En aquest sentit, els canvis de l'any 2016 en l'escenari polític passaran a la història com el *turning point*, el moment que indica la transició d'una etapa a la següent; d'una banda, davant la sorpresa general, han girat l'esquena a la política seguida des de l'acabament de la Segona Guerra Mundial els països que n'havien fet bandera; d'altra banda, els resultats electorals posen en relleu que gran part de la població vol explorar altres camins encara que, en gran mesura, les propostes guanyadores miren cap al passat per trobar-los (Brexit o Amèrica primer en són els exemples).

2. Els ODS: la nova brúixola per a un futur de progrés

No obstant això, durant l'any 2016 també s'han posat en marxa els disset Objectius per al Desenvolupament Sostenible (ODS), i els acords assolits a la COP 21, a París, per combatre el canvi climàtic. Dues iniciatives estimulants que demostren que és possible construir un camí de progrés, diferent de les polítiques que ens van dur a la crisi, i de les propostes que volen construir el futur mirant el retrovisor, que tant èxit han tingut el 2016.

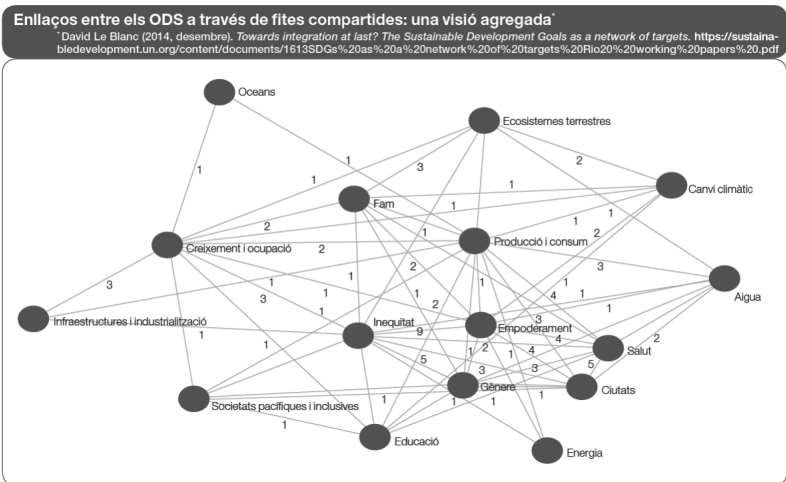
Aquesta agenda es defineix per NNUU com un pla d'acció per a les persones, per al planeta i per a la prosperitat.

El que defensaré a partir d'ara és que els ODS són el full de ruta més progressista que s'ha formulat per al futur post crisis, perquè tenen en compte

les dues dimensions del progrés, tal com l’hem definit abans. En primer lloc els ODS aposten pels avenços tecnològics per tal d’augmentar dràsticament la productivitat de l’economia, i en segon lloc, els ODS proposen distribuir els beneficis generats d’una manera molt més equitativa que fins ara, de manera que beneficiïn tota la població.

Fixem-nos, per començar, en les dues característiques essencials dels ODS; en primer lloc, són un sistema integrat, una xarxa d’objectius interdependents, no és un catàleg de propòsits. Els progressos que s’aconsegueixen en un objectiu repercuteixen sobre el conjunt.

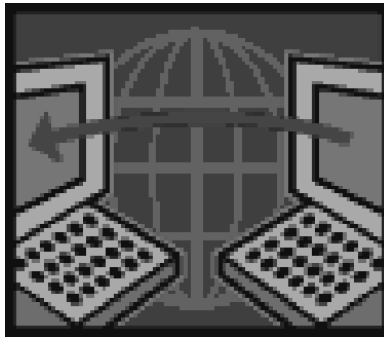

Per les connexions que mantenen amb d'altres, destaquen quatre objectius que, ordenats de més a menys nombre d'enllaços compartits, són els números:

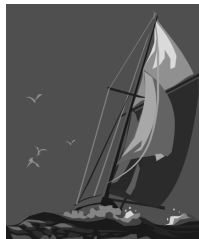
12. «Assegurar models sostenibles de producció i de consum».
10. «Reduir la desigualtat en i entre els països».
1. «Acabar amb la pobresa en totes les seves formes».
8. «Promoure el creixement econòmic sostenible i sostingut, l'ocupació plena i productiva i un treball digne per a tothom».

Convé subratllar que tots quatre apel·len les empreses, sense la contribució de les quals assolir-los és impossible.

FER MÉS

AMB MENYS

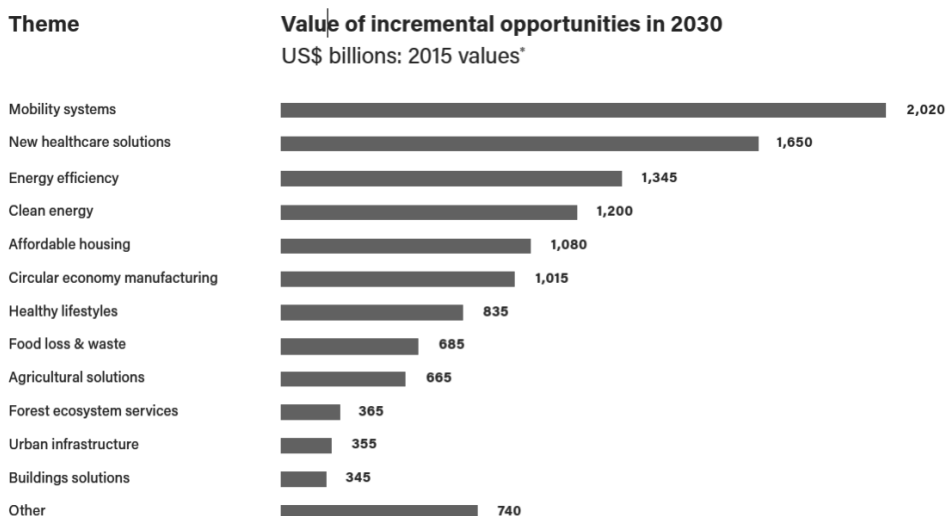

En segon lloc, cal destacar el missatge fonamental que ens transmeten els ODS, que no ens donen disset missatges, sinó un de fonamental: **fer més amb menys, sense deixar ningú enrere**.

Per als ODS els avenços socials es fonamenten en el desenvolupament econòmic, sense malmetre el medi ambient; dues directrius que només es poden fer compatibles si som capaços de fer molt més, amb menys.

D'una banda els ODS proposen eliminar la pobresa, la fam, facilitar l'accés als aliments, a l'aigua potable i a l'energia a tota la població del planeta per a l'any 2030; uns béns actualment fora de l'abast d'uns 2.000 milions de persones, que s'incrementaran les pròximes dècades, a mesura que la població creixi fins als 9.000 milions d'habitants previstos per a l'any 2050. Per tant, per assolir els ODS hem d'augmentar considerablement la producció d'aliments, d'energia, d'infraestructures per accedir a l'aigua potable, de serveis mèdics i educatius, i un llarg etcètera. En definitiva, fer molt més.

12 largest business themes in a world economy heading for the Global Goals

* Based on estimated savings or project market sizings in each area. Rounded to nearest US\$ billion.

Source: Literature search; AlphaBeta analysis

Com es pot veure a la pantalla, les tres activitats amb major impacte en els ODS són els sistemes de mobilitat (que inclou el transport urbà i el de mercaderies), noves solucions per als serveis de salut i l'eficiència energètica (més energia neta). Aquests nombres provenen de l'informe de la Comissió d'Empreses i Desenvolupament Sostenible publicat el passat mes de gener, amb el títol *Millors empreses per a un món millor*.

D'altra banda, els ODS exigeixen reduir l'impacte de l'activitat econòmica en el medi ambient: evitar que l'augment de la temperatura superi els 2°C, fins i tot els 1,5°C, no espoliar els recursos naturals, tal com ens exigeixen els ODS números 11, 13, 14 i 15 i els acords del COP 21. En definitiva, consumir menys recursos.

Només augmentant la productivitat de l'economia es poden fer compatibles dues propostes que semblen contradictòries: produir molt més, com ens recorda el gràfic, i consumir molts menys recursos, com reclamen els ODS que us he citat.

DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE:

EL PACTE MUNDIAL
Pacte Mundial de les Nacions Unides

Els ODS reclamen empreses que impulsin l'economia sostenible, que se sustenta en tres pilars: (1) molt més productiva, gràcies a les noves tecnologies; (2) molt més inclusiva gràcies a la transparència i al compromís en reduir la desigualtat, no deixant ningú enrere i (3) molt més respectuosa amb el medi ambient, gràcies a les energies renovables i a un ús molt més eficient dels recursos naturals.

Per comptar amb empreses molt més productives el recurs fonamental és l'aplicació general de les noves tecnologies. Digitalització, big data, biotecnologia, intel·ligència artificial i nova manufactura, basada en la impressió 3D, són les

tecnologies del segle XXI; l'equivalent al que l'automòbil, l'electricitat i el petroli van ser per a les empreses del segle XX.

Podem dir que l'economia només serà sostenible si és digital. Entenent digital com a símbol de totes les noves tecnologies emergents.

Augmentant la productivitat de les empreses, les noves tecnologies transformaran l'economia i la societat, com ja ho van fer al seu dia les tecnologies del segle XX. Perquè la productivitat és el fonament del creixement sostenible, una condició indispensable per millorar el nivell de vida dels ciutadans, si s'acompanya amb el talent per desenvolupar institucions col·lectives que facin arribar a tothom la prosperitat que prometen els avenços esmentats.

Perquè els ODS han de servir per no deixar ningú enrere, millorant substancialment l'equitat en la distribució del producte generat per l'activitat econòmica. Els ODS números 1 i 10, eliminar la pobresa i reduir les desigualtats, es refereixen explícitament a aquest principi, que inspira el conjunt de l'Agenda 2030.

3. Conclusió. És possible aconseguir els ODS?

Per aconseguir els ODS les institucions públiques són fonamentals. Els ODS són l'agenda política dels 193 estats que els han firmat, encara que els governs només es posaran realment les piles si la societat exigeix que compleixin la seva paraula.

EL GOVERN DE LA GENERALITAT I ELS ODS

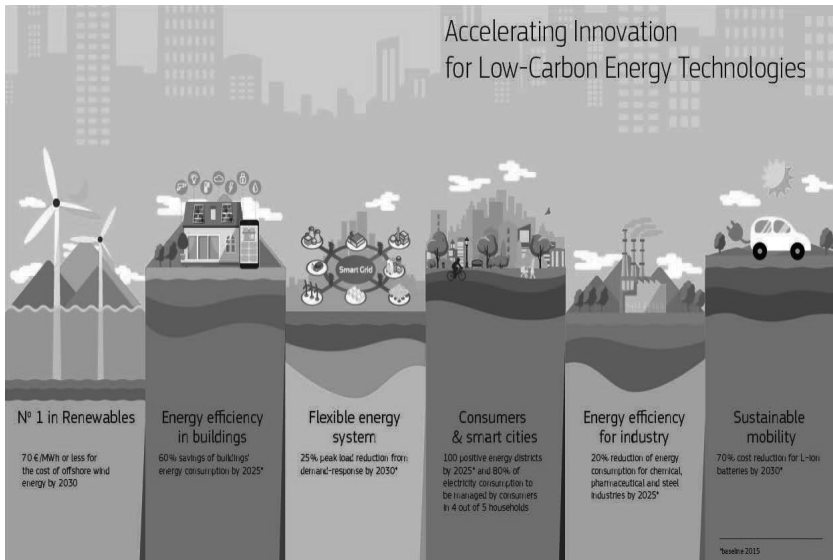
El Govern de Catalunya, a través del *Pla de Govern per a la XI legislatura*, aprovat el mes d'abril de 2016, es compromet a:

- ❖ Elaborar un Pla Nacional d'Objectius de Desenvolupament Sostenible, per assegurar la implementació de l'Agenda 2030 a Catalunya.
- ❖ Elaborar un sistema integrat de fites i indicadors relatius als Objectius de desenvolupament sostenible de les Nacions Unides en matèria de sostenibilitat, aplicats a Catalunya.

Planes de Impulso al Medio Ambiente

PLANES	
PIMA TRANSPORTE	
PIMA TIERRA	
PIMA AIRE	
PIMA SOL	
PIMA RESIDUOS	
PIMA ADAPTA	
PIMA EMPRESA	

Contrastant amb el Brexit, «l'Amèrica primer» de Donald Trump i les propostes aïllacionistes dels polítics de molts països de la Unió Europea, l'agenda de Nacions Unides per al desenvolupament sostenible és una proposta universal i inclusiva. És el fruit d'un acord unànim de l'Assemblea General de NNUU (193 estats) que reconeix la interconnexió entre les dimensions nacional i global del desenvolupament sostenible, i per tant reclama compromisos universals per assolir-lo.

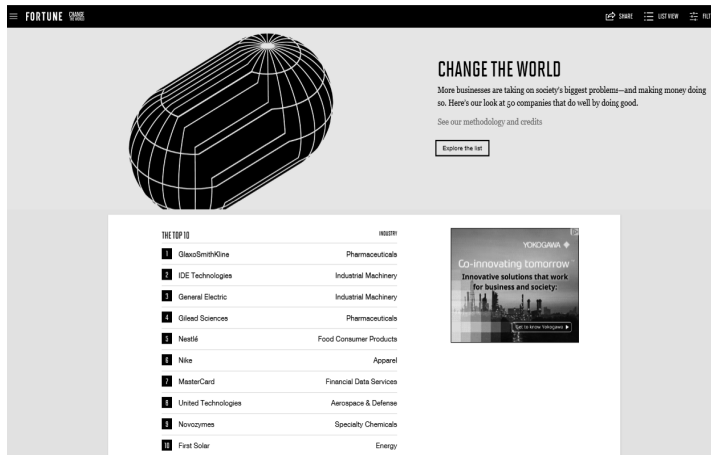

L'objectiu número 17, «Reforçar els mitjans d'execució i revitalitzar l'Aliança per al Desenvolupament Sostenible», es refereix a la manera d'aconseguir els ODS. Destaca el rol de la col·laboració entre el sector públic i el privat en la consecució dels ODS. El sector privat inclou tant empreses com altres organitzacions: ONGs, comunitats locals, i també els consumidors. Tots nosaltres podem contribuir a fer realitat els ODS si amb les nostres decisions de compra, donem suport a les empreses més compromeses amb la sostenibilitat. I si com a ciutadans votem les polítiques més favorables a l'Agenda de NNUU.

Vull destacar el paper de les empreses, que és fonamental per aconseguir els ODS. Una de les contribucions més importants de les empreses consisteix a desenvolupar models de negoci que arribin a la base de la piràmide, que inclou uns 4.000 milions de persones en aquests moments. Igual que l'empresa se sent interpel·lada quan es parla de creixement i de productivitat, també hi ha una gran oportunitat per a les empreses en aquest mercat potencial. En les societats desenvolupades, com és el cas de les europees, eliminar l'atur i assegurar que els salaris garanteixin un nivell de vida digne són palanques fonamentals per millorar l'equitat.

Per vocació, una empresa és un projecte permanent, sense data de caducitat. El seu horitzó vital és indefinit, com també ho és el de la societat en què opera. La motivació que impulsarà les empreses a assumir els ODS és la necessitat de no perdre de vista el mitjà i llarg termini, en un moment en què la ciutadania cada cop és més conscient de l'impacte social i mediambiental de l'activitat econòmica, i el té en compte en l'avaluació de les companyies.

La contribució de les empreses als ODS lliga perfectament amb el seu objectiu de crear valor. Es poden citar molts exemples. Aquí mostro les deu primeres empreses de la llista *Fortune Change The World*.

De fet, l'estructura en xarxa dels ODS facilita les aliances entre els diversos agents implicats en un objectiu. Abordar els reptes de manera cooperativa esdevindrà imprescindible per assolir els objectius establerts.

Els ODS se sustenten en la convicció que la humanitat pot progressar cap al desenvolupament sostenible perquè disposa de capacitat innovadora i d'institucions per fer-lo possible.

Per això, en la incertesa que domina el moment actual, trobo apropiat acabar recordant aquestes paraules de Gandhi:

«Per solucionar la major part dels problemes del món, n'hi hauria prou amb la diferència entre el que fem i el que som capaços de fer.»

Mahatma Gandhi